

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
«КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН»
Ніколенко Ксенії Вікторівни

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук
за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Тема дослідження Ніколенко К.В. має всі ознаки актуальності. Постійно зростаючий дослідницький інтерес до соціальних вимірів креативності обумовлений сучасними трансформаційними процесами, спрямованими на перетворення існуючої соціальності. Креативність, поза сумнівом, є необхідною інваріантою сучасного мережевого суспільства, яка передбачає орієнтацію людей на кооперативні форми співіснування, їх здатність до перетворень, прагнення до цінностей самовираження, свободи та іновативності.

Даний чинник є важливим у контексті вирішення тих питань, які стоять нині перед сучасним українським суспільством, комплексних соціальних змін на засадах відповідальності та комунікативної відкритості. Для розуміння логіки трансформації соціальних процесів та їх континуації, необхідно дати відповідь не тільки на питання про природу креативності як явища, основні критерії та механізми її впливу на розвиток суспільних процесів, але й на процес соціальної взаємообумовленості між здатністю до іновативності, соціальної творчості особи, спільнот та груп та формуванням мережевих, комунікативних основ організації сучасного суспільства.

Формування креативності в межах соціальних груп, передбачає необхідність імплементації у суспільне життя постматеріалістичних цінностей: важливого світоглядного елемента для продуктивного розвитку особистості та суспільства в цілому. Креативність дозволяє індивіду адаптуватися до дійсності та перетворювати її у відповідності до змінюваних умов. Креативність закладає алгоритми раціональності і цілеспрямованості: здатність створювати сприятливі передумови для розвитку самовираження особи та суспільства в цілому, сприяє їх саморозкриттю, самореалізації, самодостатності. Як відзначив німецький дослідник Ганс Йонас, креативність відкриває потенційні можливості кожного, надаючи їм особливого значення у повсякденному житті. У цьому контексті актуалізується проблематика «спільного блага», впровадження якого є можливим в умовах збереження свободи людини, здатної утворювати підвалини для формування соціального контракту, соціальних норм та правил, які мають бути дотримані в суспільстві.

Дисертація Ніколенко К.В. є своєчасною та адекватною відповіддю на існуючі запити сучасності. Вона безпосередньо відповідає планам науково-дослідної роботи кафедри філософських наук Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,

зокрема, – держбюджетній темі «Соціально-філософські проблеми культури» №Д-2004-2, співавтором якої є дисертант.

Головною метою дисертаційної роботи є здійснення соціально-філософського аналізу креативності як чинника змін у соціумі. Вирішення цієї мети досягається за допомогою вивчення креативності в історико-філософському вимірі, імплементації різних теоретико-методологічних підходів до неї, залучення широкого кола джерел, узагальнення отриманих даних. Все це було успішно здійснено автором дисертації.

Тема, актуальність, мета та завдання дослідження дисертанта зумовлені пошуком відповідей на питання, які безпосередньо торкаються онтологічних проблем сучасного українського соціуму: Що таке соціальна креативність? У чому полягають її можливі негативні та позитивні впливи на суспільство? Як утворюються та поширюються креативні продукти? Які підходи до феномену креативності існують у сучасній науці? Якою є роль креативності в формуванні людського капіталу? Сучасне суспільство вочевидь має виражену необхідність в потребі креативності, яка, за справедливою думкою автора дисертації є «зумовленою особливостями його існування в природі, загальним ходом людської історії» (с.156). Виходячи з вказаного вище, можна зробити висновок про те, що тема, обрана Ніколенко К.В. для дослідження є не лише вельми актуальною, але й має важливе науково-теоретичне та практичне значення.

Дисертація має чітку та логічну структуру. Наукові положення, висновки та рекомендації роботи є теоретично обґрунтованими та достовірними. На початку роботи автор висвітлив сутність поняття креативності, виокремивши соціально-філософську специфіку, продемонструвавши при цьому міждисциплінарний характер досліджуваного об'єкту.

Варто відзначити, що дисертант продемонстрував високий рівень вміння роботи з джерельною базою, засновуючись на принципах об'єктивності, самостійності та системного підходу. Серед джерел, які були залучені дисертантом до написання роботи, присутні як роботи українських авторів, так і зарубіжних фахівців з різних наукових галузей. Заслугує на схвальну оцінку той факт, що автор залучив до написання дослідження певну кількість праць закордонних дослідників мовою оригіналу.

Наукова обґрунтованість і достовірність результатів роботи підтверджується їх солідною апробацією на чисельних наукових конференціях, семінарах, а також публікацією у фахових наукових виданнях з філософії.

У дисертації автор дає чітке визначення поняття креативності як виду продуктивної діяльності соціального суб'єкта ... практичного суспільно необхідного перетворення дійсності (с. 37).

Беззаперечним надбанням даного дослідження є виокремлення основних груп креативності (інтуїтивної та формалізованої), що розрізняються за використаними методами (с. 36). Автор здійснює спробу визначення природи креативності в історико-філософській спадщині.

У другому розділі дисертаційного дослідження автор розкриває шляхи формування та розповсюдження креативності у суспільстві, зосереджуючись на особливостях особистісного феномену та загальному її впливу на модерні трансформації.

Розглядається функціонування креативності у соціальній філософії як особистісного феномену пов'язаного із поняттями «діяльність» і «розвиток». Погоджуємось з автором, що розуміння діяльності як субстанціональної характеристики соціуму і особистості призводить до констатації неминучості існування процесів трансформації й розвитку діяльності у креативність. Де креативність є вищий вид прояву людської активності.

Дисертантом аналізується креативність як аксіологічна складова суспільства (с. 71), за для висвітлення «різних соціальних процесів і явищ, виступає критерієм для засвоєння різноманітних досягнень сучасної науки та їх засвоєння суспільством». Зазначається роль соціального діалогу інтегруючої складової суспільства (с. 89).

У третьому розділі дисертації автор досліджує особливості креативності як складової людського капіталу. Досить високий рівень професійного підходу Ніколенко К.В. до предмету дослідження можна прослідкувати на прикладі аналізу автором концепції життєсвіту та механізмів формування та прояву в людській свідомості. Також слід відмітити об'єктивність дисертанта у виділенні не лише функціонально-позитивних, але й негативних аспектів соціального стереотипу.

Вагоме значення для соціально-філософського знання має розкриття автором дисертації зв'язку креативності з соціальним простором міста, ствердження міського осередку та міської свободи як джерела формування креативного середовища (с.141-142).

Зроблені автором висновки з очевидністю мають характер наукової новизни. Зокрема, це стосується комплексного аналізу креативності в контексті інтелектуальних складників особистості та інтуїтивному осягненні світу за умов інтеграційних та глобалізаційних процесів у суспільстві, через що креативність постає як неодмінна вимога подальшого вдосконалення умов існування людини та суспільства.

Безперечні ознаки наукової новизни має також положення про інтелектуалів як креативну спільноту громадянського суспільства. Виокремлення інновативних соціальних трансформацій, зміна ціннісних орієнтацій цілком доречно вказуються як каталізатори подальшого креативного розвитку суспільства.

Окремі положення дисертаційного дослідження Ніколенко К.В., крім теоретичного, мають вагоме практичне значення для поглиблення розуміння сутності креативності як форми організації інформації, креативного продукту та результату, зв'язку колективної та індивідуальної свідомості. Крім того, результати дослідження можуть бути використані для складання відповідних навчальних курсів і спецкурсів, написанні монографій, посібників, підручників, а також при розробці заходів, спрямованих на закріплення колективних та індивідуальних соціальних рис креативності.

При загальній позитивній оцінці дисертації вважаємо за необхідне зробити наступні зауваження:

1. Авторка хоч і надає характеристику християнського поняття Creator, але не розвиває цей напрям дослідження – парадигму яка пронизує всю європейську цивілізацію до сьогодні. Ніколенко К.В. не розкриває глибинні сенси сакрального образу Творця в християнському світогляді і не звертає увагу на аксіологічні смисли доброзичливості, любові до людства, спрямованості до вищої мети в акті Творіння, що є ключовою ознакою поняття креативність. Бути креативним це не лише змінювати природу, а повторювати вищий акт добра – спрямовувати людські спільності й індивідів до удосконалення суспільного життя, покращення особистості.

2. В своєму дослідженні дисертантка не повною мірою звертає увагу на теорію формування креативної уяви Х. Ортегі-і-Гасета. Розкриття теорії іспанського філософа про креативність еліт, формування ідеальних образів майбутнього, що консолідували націю, стверджували принципи соціальної солідарності, надали б дисертації більшу політико-суспільну значимість і могли бути тропою для визначення актуальних проблем українського суспільства.

3. В тексті дисертації авторка не приділяє достатньої уваги відмінності між поняттями креативність і інноваційність, що надає читачеві підстави вважати ці два поняття рівнозначними. Доцільно було б визначити ці терміни в історично-світоглядному полі загальнолюдських й технологічно-бізнесових цінностей.

Втім, поза сумнівом, дисертація Ніколенко К.В. «Креативність як чинник соціальних змін» є цілісною та завершеною науковою працею. У ній відображені нові науково обґрунтовані теоретичні результати, які у сукупності мають важливе значення для подальшого розвитку соціально-філософського знання.

Робота виконана на достатньо високому теоретичному рівні та має практичну цінність. Її зміст і оформлення відповідають вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання кандидата філософських наук, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 07.03.2007 р.

Зміст автореферату є цілком ідентичним основним положенням дисертації, які повністю відображено у 16 опублікованих працях автора, з яких 6 – у фахових виданнях. Таким чином, Ніколенко К.В. цілком заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

**Доктор філософських наук,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
Донецького юридичного інституту
МВС України
Туренко Олег Станіславович**

Ліжинець
Г.В.О. наші...

Туренко О.С. засвідчує
М.В. Туренко